

درس دوازدهم عصر طلایی فرهنگ و تمدن ایران _ اسلامی

خلافت عباسیان پس از یک قرن فرمانروایی، در **قرن سوم هجری** ضعیف شد و خلفا نمی توانستند قلمرو پهناور خود را اداره کنند. و از این رو شرایط شرایط مناسبی برای تشکیل سلسله های ایرانی از جمله طاهریان، صفاریان، علویان، سامانیان و آل بویه به وجود آمد.

همه ی این سلسله ها به جز علویان ریشه و تبار ایرانی داشتند.

چگونگی به قدرت رسیدن سلسله های طاهریان و سامانیان

سلسله های طاهریان و سامانیان با فرمان خلفای عباسی به قدرت رسیدند بنیانگذار سلسله طاهریان، **طاهر ذوالیمینین** به فرمان مأمون خلیفه عباسی به حکومت خراسان منصوب شد. مؤسس سلسله ی سامانیان **امیر اسماعیل سامانی** به تأیید خلیفه عباسی به حکومت رسید.

چگونگی روابط سلسله های سامانیان و طاهریان

روابط این دو سلسله با خلیفه عباسی دوستانه بود و امیران این دو سلسله نسبت به خلفای عباسی اظهار وفاداری و فرمانبری می کردند. البته سلسله طاهریان و سامانیان در اداره ی امور قلمرو خود مستقل بودند و اجازه نمی دادند نمایندگان خلیفه در امور داخلی آنان دخالت کنند.

چگونگی به قدرت رسیدن سلسله های صفاریان، علویان طبرستان و آل بویه

بنیانگذاران این سلسله ها بی آنکه اجازه و فرمانی از خلفای عباسی بگیرند، حکومت خود را برپا کردند.

به قدرت رسیدن سلسله صفاریان:

مؤسس سلسله صفاریان **یعقوب لیث** بود که با پشتیبانی مردم سیستان به خصوص گروه **عیاران** به قدرت رسید.

نکته: رابطه سلسله ی صفاریان با خلافت عباسی، **خصمانه** بود.

اقدامات سلسله ی صفاریان:

یعقوب لیث صفاری علاوه بر آنکه حکومت طاهریان را برانداخت به عراق لشکر کشی کرد و قصد داشت شهر بغداد را تصرف کند، اما از سپاه خلیفه شکست خورد.

علت دشمنی خلفای عباسی با سلسله ی علویان:

چون علویان پیرو مذهب شیعه بودند و حکومت عباسیان را به رسمیت نمی شناختند و از آنان اطاعت نمی کردند.

اقدامات سلسله ی آل بویه:

_ گسترش و مورد توجه قرار دادن معارف و فرهنگ شیعه در ایران

_ بازسازی حرم مطهر امامان در نجف، کربلا و کاظمین

برگزار کردن مراسم عید غدیر و مجالس سوگواری امام حسین(ع)

نکته: سلسله های علویان و آل بویه پیرو مذهب شیعه بودند.

ایرانیان پرچمداران علم و دانش

ایرانیان پس از پذیرش اسلام، از تمام توان و استعداد خود برای پیشرفت و گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی، استفاده کردند. در معارف اسلامی، عالمان ایرانی کتاب های زیادی تدوین کردند از جمله در رشته های تفسیر قرآن، فلسفه تاریخ، جغرافیا و موسیقی آثار سودمندی از خود به جا گذاشتند.

ایرانیان حتی در زبان و ادبیات عربی پیشتاز بودند و قواعد صرف و نحو و دستوزبان و ادبیات عربی توسط ادیبان ایرانی تدوین شد.

نویسندگان و مترجمان ایرانی مانند **عبدالله بن مقفع (مشهور به روزبه ایرانی)**، کتابهایی در موضوع تاریخ پادشاهان و قهرمانان کهن ایرانی و آداب کشور داری از زبان پهلوی به زبان عربی ترجمه کردند.

سلسله های ایرانی به خصوص سامانیان و آل بویه نقش چشمگیری در رونق و شکوفایی فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی داشتند.

وزیرانی که در آن زمان امور کشور را اداره می کردند، اغلب مردانی با فرهنگ و دانش دوست بودند مانند **خاندان جهانی و خاندان بلعمی (وزیران سامانیان)** در شمار عالمان و ادیبان نامدار قرار داشتند.

زبان و ادبیات

پس از ورود اسلام به ایران تا مدت ها، زبان عربی، زبان اداری ایرانیان بود و بیشتر نامه های اداری به زبان عربی نوشته می شد و دانشمندان ایرانی کتابهای خود را به زبان عربی می نوشتند. مردم ایران به عربی به عنوان زبان قرآن احترام می گذاشتند، اما همچنان به زبان فارسی، سخن می گفتند.

از **قرن سوم هجری** به بعد، در نتیجه علاقه ی امیران و وزیران حکومت های صفاریان و سامانیان به فرهنگ و زبان ایرانی، رونق ادبیات فارسی آغاز شد.

رودکی، پدر شعر فارسی با تشویق و حمایت سامانیان، اشعار خود را سرود. **فردوسی** نیز در اواخر دوره ی سامانیان، سرودن شاهنامه را آغاز کرد.

معماری: مساجد از نخستین جلوه های معماری ایرانی-اسلامی بودند. **آرامگاه ها مانند امیر اسماعیل سامانی در بخارا و قابوس و شمگیر در گنبد کاووس** جلوه ی دیگری از میراث معماری ایرانی-اسلامی به شمار می روند.

خودآزمایی

- ✓ چه شرایطی زمینه شکل گیری حکومت های ایرانی در زمان عباسیان را فراهم کرد؟
- ✓ مهم ترین سلسله های ایرانی در فاصله قرن های سوم تا پنجم کدامند؟
- ✓ کدام یک از سلسله ریشه و تبار ایرانی نداشتند؟
- ✓ بنیانگذار سلسله طاهریان چه کسی است؟

- ✓ کدام سلسله های ایرانی بی اجازه و فرمان خلفای عباسی به حکومت منصوب شدند؟
- ✓ مؤسس سلسله صفاریان چه کسی بود و چگونه به قدرت رسید؟
- ✓ مؤسس سلسله سامانیان چه کسی است؟
- ✓ روابط سیاسی طاهریان و سامانیان با خلافت عباسی چگونه بود؟
- ✓ چرا خلفای عباسی دشمن علویان طبرستان بودند؟
- ✓ مهم ترین اقدامات فرمانروایان آل بویه چه بود؟
- ✓ کدام نویسنده کتاب هایی با موضوع تاریخ پادشاهان و قهرمانان کهن ایرانی را از زبان پهلوی به زبان عربی ترجمه کرد؟
- ✓ وزیران دانشمند و نامدار سلسله سامانیان را نام ببرید؟
- ✓ دو تن از شاعران دوره سامانی را نام ببرید؟
- ✓ جلوه های از هنر معماری در دوره اسلامی را نام ببرید؟

گروه مطالعات ناحیه یک اهواز

پایان
